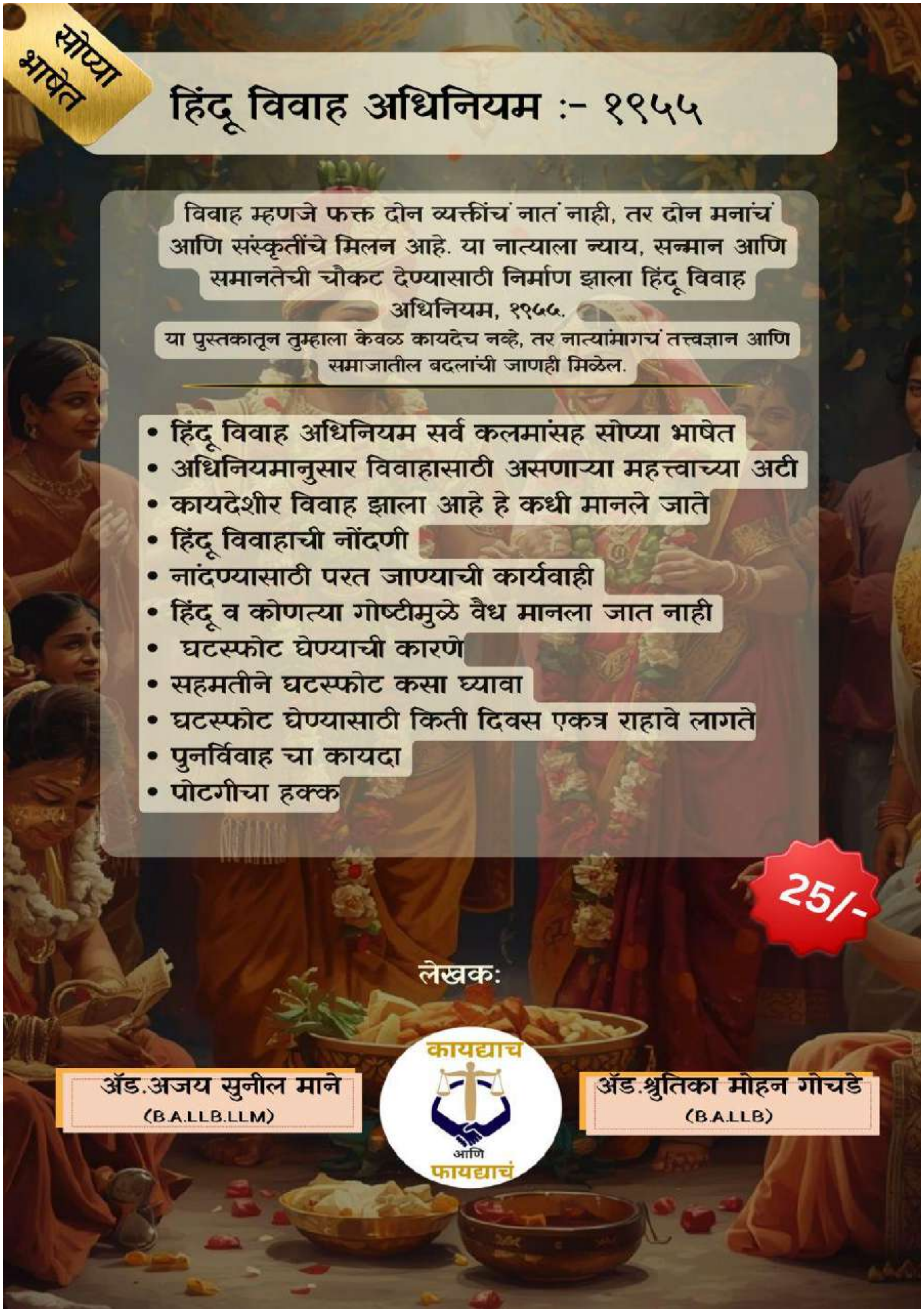
सोप्या भाषेत
हिंदू विवाह अधिनियम :- १९५५
विवाह म्हणजे फक्त दोन व्यक्तींचं नातं नाही, तर दोन मनांचं आणि संस्कृतींचे मिलन आहे. या नात्याला न्याय, सन्मान आणि समानतेची चौकट देण्यासाठी निर्माण झाला हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५.
या पुस्तकातून तुम्हाला केवळ कायदेच नव्हे, तर नात्यांमागचं तत्त्वज्ञान आणि समाजातील बदलांची जाणही मिळेल.
• हिंदू विवाह अधिनियम सर्व कलमांसह सोप्या भाषेत
• अधिनियमानुसार विवाहासाठी असणाऱ्या महत्त्वाच्या अटी
• कायदेशीर विवाह झाला आहे हे कधी मानले जाते
• हिंदू विवाहाची नोंदणी
• नांदण्यासाठी परत जाण्याची कार्यवाही
• हिंदू व कोणत्या गोष्टीमुळे वैध मानला जात नाही
• घटस्फोट घेण्याची कारणे
• सहमतीने घटस्फोट कसा घ्यावा
• घटस्फोट घेण्यासाठी किती दिवस एकत्र राहावे लागते
• पुनर्विवाह चा कायदा
• पोटगीचा हक्क
25/-
लेखक:
ॲड.अजय सुनील माने
(B.A.LL.B.LL.M)
कायद्याचं
आणि
फायद्याचं
ॲड.श्रुतिका मोहन गोचडे
(B.A.LL.B)

हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५

विवाह म्हणजे फक्त दोन व्यक्तींचं नातं नाही, तर दोन मनांचं आणि संस्कृतींचं मिलन आहे. या नात्याला न्याय, सन्मान आणि समानतेची चौकट देण्यासाठी निर्माण झाला हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५.

या पुस्तकातून तुम्हाला केवळ कायदेच नव्हे, तर नात्यांमागचं तत्त्वज्ञान आणि समाजातील बदलांची जाणही मिळेल.
वाचा कारण प्रत्येक विवाह समजून घेण्यासारखा असतो, आणि प्रत्येक कायदा जाणून घेणं ही जबाबदारी असते.

(अधिनियम क्र. २५, सन १९५५)

[अमलात येण्याची तारीख १८ मे १९५५]

उद्देश

हा अधिनियम हिंदू समाजातील विवाहासंबंधीच्या कायद्याला स्पष्ट, सुधारित आणि एकत्रित करण्यासाठी तयार करण्यात आला आहे.

✍ प्रास्तावना:

हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५ हा भारतीय समाजातील सर्वात महत्त्वपूर्ण सामाजिक आणि कायदेशीर बदल घडवणारा अधिनियम आहे. या कायद्याद्वारे विवाह संस्थेला एक सुसंगत, न्याय्य आणि आधुनिक स्वरूप देण्यात आले आहे. पूर्वीच्या प्रथांमधून उद्भवणाऱ्या अन्याय, असमानता आणि अस्पष्टतेला आळा घालून, या अधिनियमाने स्त्रीपुरुष समानतेचा आणि वैवाहिक अधिकारांचा पाया भक्कम केला आहे.

या पुस्तकामध्ये अधिनियमातील प्रत्येक कलमाचे स्पष्टीकरण, त्यासंबंधीच्या न्यायालयीन निर्णयांचा संदर्भ, तसेच व्यवहारात या कायद्याचा उपयोग कसा करावा, याची सविस्तर माहिती दिली आहे. वाचक, विद्यार्थी, वकील आणि सामान्य नागरिक यांना हा ग्रंथ हिंदू विवाहाच्या कायदेशीर चौकटीची समज वाढविण्यास मदत करेल, अशी अपेक्षा आहे.

विवाह ही केवळ सामाजिक संस्था नसून ती एक कायदेशीर जबाबदारी आहे आणि हा अधिनियम त्या जबाबदारीला योग्य दिशा व संरक्षण देतो.

🎯 उद्दिष्टे (Objectives of the Hindu Marriage Act, 1955):

हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५ चा प्रमुख उद्देश हिंदू समाजातील विवाहसंस्थेचे कायदेशीर नियमन करणे आणि तिला एकसंध व न्याय्य स्वरूप देणे हा आहे. या अधिनियमामागील महत्त्वाची उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत

1. **विवाहाची वैधानिक व्याख्या निश्चित करणे** हिंदू समाजात विवाह कोणत्या अटींवर वैध ठरेल, हे स्पष्ट करणे.
2. **एकपत्नी/एकपत्नीत्वाची अट बंधनकारक करणे** दुसरे लग्न जिवंत जोडीदार असताना प्रतिबंधित करणे.
3. **विवाहासाठी आवश्यक अटी निश्चित करणे** वय, संमती, मानसिक स्थैर्य आणि नातेसंबंध यासंबंधी अटी ठरविणे.
4. **वैवाहिक अधिकार व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करणे** पतीपत्नी दोघांचे हक्क, कर्तव्ये आणि परस्पर नातेसंबंधांचे कायदेशीर संरक्षण देणे.
5. **विवाहविच्छेदाची (Divorce) कायदेशीर तरतूद करणे** असह्य मतभेद किंवा अत्याचाराच्या परिस्थितीत वैधरीत्या विवाह तोडण्याची प्रक्रिया ठरविणे.
6. **निरस्तीकरण (Annulment) आणि पुनर्स्थापन (Restitution) यासंबंधी उपाय सांगणे** चुकीच्या अटींवर झालेल्या विवाहांचे कायदेशीर निरसन करण्याची तरतूद करणे.
7. **समता व न्यायाचा सिद्धांत प्रस्थापित करणे** स्त्रीपुरुष समानतेला प्रोत्साहन देऊन वैवाहिक जीवनात न्याय मिळवून देणे.

☐ HINDU MARRIAGE ACT, 1955 प्रमुख ठळक मुद्दे

- विवाहाची वैधता व अटी
- विवाह नोंदणी व विधी
- न्यायिक विभक्तता (Judicial Separation)
- शून्य व शून्ययोग्य विवाह
- घटस्फोटाची कारणे व परस्पर संमतीने घटस्फोट
- अवैध विवाहातील मुलांची वैधता
- द्विविवाह व गुन्हे
- न्यायालयीन कार्यवाही व गोपनीयता
- पोटगी, मुलांचा ताबा व संपत्तीचे हक्क
- अपील व इतर न्यायालयीन तरतुदी

लेखक

श्रुतिका मोहन गोचडे

अजय सुनील माने

संपर्क:

: ७२६३८८९२९२

: कायद्याचं आणि फायद्याचं

ईमेल: asconsultancy69@gmail.com

कायद्याचं आणि फायद्याचं

अनुक्रमणिका

प्रारंभिक भाग

1. संक्षिप्त नाव, प्रारंभ आणि लागू होण्याची तारीख
2. अधिनियमाचा विस्तार (हा कायदा कुठे लागू होतो)
3. व्याख्या (मुख्य शब्दांचे अर्थ)
4. अधिनियमाची लागूता (हा कोणाला लागू आहे)

विवाहासंबंधी तरतुदी

5. हिंदू विवाहासाठी आवश्यक अटी
6. (रद्द केलेले कलम)
7. हिंदू विवाहाचे संस्कार (विवाह विधी कसे करावेत)
8. हिंदू विवाहांची नोंदणी

वैवाहिक विवाद आणि घटस्फोट

9. न्यायिक विभक्तता (Judicial separation)
10. शून्य विवाह (Void marriages)
11. शून्यभार्य विवाह (Voidable marriages)
12. घटस्फोटाचे कारणे
13. घटस्फोटाच्या कार्यवाहीतील अधिकार
    13A. परस्पर संमतीने घटस्फोट
14. विवाहानंतर एक वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वी घटस्फोटाची विनंती करता येणार नाही
15. घटस्फोटानंतर पुनर्विवाहाचे अधिकार